

“Et tu Brute”: AB’nin Kıbrıslı Türklere verdiği sözlere ne oldu?

14 Mayıs 2007 | Bilgi Notu

TEPAV | Kıbrıs Projesi kapsamında TEPAV araştırmacıları tarafından hazırlanmıştır.

© TEPAV

Özet

Türkiye’de gündem Temmuz 2007’de yapılması tasarlanan erken genel seçime odaklanmışken TEPAV neden Kıbrıs konusu gündeme getirmeye çalışıyor diye merak edenler olabilir. Kıbrıs konusunu gündeme getirmeye çalışıyoruz çünkü iç siyasi tartışmalar yüzünden farkında bile değiliz ama Kıbrıs’ta yine ve yeniden bir kayba uğramamıza sadece 1 gün kaldı. Yarın, 15 Mayıs 2007’de, Avrupa Birliği Daimi Temsilciler Meclisi’nin (COREPER) alt komitesinde Doğrudan Ticaret Tüzüğü konusu görüşülecek. Hemen hemen her gün Kıbrıslı Türk dostlarımızdan birisi yılan hikâyesine dönen ‘Doğrudan Ticaret Tüzüğü’nün kabul edilmesi için lobi yapmak üzere Brüksel yollarına düşüyor. İş o raddeye vardı ki; onlarca Kıbrıslı Türk, Kıbrıs Türk Ticaret Odası’nın kiraladığı uçakla Avrupa Parlamentosu binası karşısındaki meşhur Schuman Meydanı’nda yapılacak protesto gösterisine katılmak üzere Brüksel’e gitti. Umarız ki; yarın yapılacak alt komite toplantısının ardından COREPER’e götürülecek olan Doğrudan Ticaret Tüzüğü’ne ilişkin bir *fait accompli* (oldu bitti) senaryosu yaşanmaz. Peki, neydi bu Doğrudan Ticaret Tüzüğü işinin aslı? Nasıl gündeme geldi ve sonrasında ne oldu da Brüksel’e yine kendisine verilen sözler tutulmamış, mazlum bir grup olarak gidiyoruz?

Bu bilgi notunu takiben, TEPAV|Kıbrıs Çalışma Grubu tarafından hazırlanan ve AB’nin Kıbrıslı Türklerin mazruz kaldıkları izolasyonları hafifletmek amacıyla gündeme getirdiği tüzüklerin hukuksal ve siyasi dayanaklarını inceleyen kapsamlı politika notunu 22 Mayıs 2007 tarihinde kamuoyuna açıklayacağız. Hazırlanan politika notu, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (GKRY) tüm aday temsilen AB’ye üye olması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) AB nezdinde tanımlanan sakil hukuksal statüsü sorununun tarafları arasında asimetrik bir ilişki tesis ettiğini önermektedir. GKRY, bu asimetrik ilişki ve sakil hukuksal statüden faydalanarak Yeşil Hat, Mali Yardım ve özellikle Doğrudan Ticaret Tüzüklerinin hukuksal zeminini ve uygulama usullerini kendi egemenliğini KKTC üzerine fiili olarak genişletme aracı olarak kullanmaktadır. Bu politika notu, söz konusu tüzükler genelinde, Doğrudan Ticaret Tüzüğü özelinde eleştirel bir değerlendirme yaparak tüzüğün hukuksal zemininin ve uygulama usullerinin KKTC’nin hukuki ve siyasi statüsü üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabileceğinin altını çizmektedir.

“*Et tu Brute*”: AB’nin Kıbrıslı Türklere verdiği sözlere ne oldu?

Verheugen: “Kendimi Rumlar tarafından aldatılmış hissediyorum”

2004 yılında Rumların Annan Planı’nı reddetmesi sonrasında Kıbrıs’ta bütüncül bir çözüm inisiyatifinden yoksun bir ara dönem yaşanmaktadır. 24 Nisan 2004 tarihli Annan Planı referandumunun hemen ardından 1 Mayıs 2004’te Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) tüm adayı temsilen AB’ye üye oldu. Rumların tüm Kıbrıs’ı temsilen AB üyesi olması Ada’da sâkil bir hukuksal statü ve siyaseten asimetrik bir ilişki tesis etti. Aslında Rum lideri Papadopoulos, Annan Planı müzakereleri boyunca planın halkoylamasında reddedileceğini öngörüyordu, en azından Bürgenstock’taki son tur müzakerelerde emin olmuştu Rum halkının planı kabul etmeyeceğinden. Annan Planı müzakereleri süresince Papadopoulos’un asıl derdi uzlaşmacı görünerek AB üyeliğini akamete uğratmamak, AB üyeliği sonrasında Kıbrıslı Türkleri güneye bağlı kılmak ve AB müzakere sürecinde Kıbrıs sorununu parçalara bölerek Türkiye’ye müzakere ettirmektir. Zaten kendisi değil miydi referandumdan bir gün önce gözyaşları içinde Rum devlet televizyonunda halkına menfi oy kullanması yönünde çağrıda bulunan? Rum liderinin bu üç aşamalı planı işledi işlemesine ama selefi Klerides kadar başarılı bir aktör ve kurt bir politikacı olmadığı için çözüm karşıtı olduğu da AB nezdinde bilinir oldu. Öyle ki dönemin Genişleme Sorumlu Üyesi Verheugen ve Lord Patten, Kıbrıs sorununun tartışıldığı özel Avrupa Parlamentosu oturumunda “*Kendimi Rumlar tarafından aldatılmış hissediyorum...Rumların üyeliğinden Kıbrıslı Türklerin zarar görmesine izin veremeyiz*” deyiverdi. Bu aldatılmışlık hissinin etkisiyle AB, Denktaş yönetimine karşı bir sivil itaatsizlik örneği sergilemek pahasına çözüm iradesini gösteren Kıbrıslı Türklerin maruz kaldıkları ekonomik izolasyonları hafifletmek üzere Yeşil Hat, Mali Yardım ve Doğrudan Ticaret Tüzüklerini gündeme getirdi.

Kıbrıs Sorununda Ara Dönemin Siyasa Araçları Olarak AB Tüzükleri

2004 yılı sonrasında Kıbrıs sorununun yaşadığı atalet döneminin başlıca siyasa araçları AB’nin Kıbrıslı Türklerin iktisadi gelişimini desteklemek için formüle ettiği bu tüzükler oldu. Yeşil Hat ve Mali Yardım Tüzükleri Rum muhalefetine rağmen Avrupa Konseyi’nde kabul edildi. Temmuz 2004’te Avrupa Komisyonu tarafından Konsey’e sunulan Doğrudan Ticaret Tüzüğü, AB toprağı olarak nitelenmesine rağmen, müktesebatın askıda olması sebebiyle Topluluk gümrük alanına

dâhil edilmeyen KKTC'nin tercihli rejimden faydalanarak AB ile ticaret yapmasını sağlayacaktı. Doğrudan Ticaret Tüzüğü sayesinde KKTC, hem kendi hava/deniz limanları üzerinden hem de gümrük vergisi veya eş etkili engellerden muaf olarak ticaret yapabilecekti. Bunlara ilaveten Doğrudan Ticaret Tüzüğü kapsamında KKTC'den Topluluk gümrük alanına giren mallar, serbest dolaşım ilkesi uyarınca AB sınırları içerisinde serbestçe dolaşabilecekti. Aslında tüzük, KKTC'ye Rum Yönetimi'nin göz yumamayacağı derece önemli imkânlar sağlıyordu. Nitekim GKRY'nin iflah olmaz muhalefeti sonucunda Doğrudan Ticaret Tüzüğü taslağı hâlihazırda görevde olan Almanya öncesinde Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, Avusturya ve Finlandiya dönem başkanlıkları süresince onaylanamadı.

Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün KKTC ekonomisine yapacağı öngörülen iktisadi katkıların yanı sıra önemli siyasi getirileri de olacaktır. Annan Planı referandumu süresince KKTC'de zihinsel bir dönüşüm yaşanmıştır. Bugün gelinen noktada, Kıbrıslı Türkler uzun yıllar sonra kendilerini sorunun öznesi olarak görmektedir. Bu süreçte Kıbrıslı Türklerin uluslararası görünürlüğü görece olarak artmış, kendilerinin maruz bırakıldığı izolasyonlara ilişkin özellikle Avrupa kamuoyunda bir farkındalık yaratılmıştır. Doğrudan Ticaret Tüzüğü, KKTC'de yaşanan zihinsel dönüşümün konsolide olması için önemli bir politika aracı olacaktır.

Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nde Tarafların Hukuksal ve Siyasi Pozisyonları

Doğrudan Ticaret Tüzüğü konusundaki fikir ayrılıkları öylesine dallanıp budaklandı ki; AB kurumları bile farklı siyasi ve hukuki tezleri savunur duruma geldi. Tüzüğü hazırlayan Avrupa Komisyonu hukuk servisi ile Konseyin hukuk servisi arasında ciddi fikir ayrılıkları oluştu. Tartışmanın gelip kilitlendiği nokta, Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün hukuksal zemini oldu. Papadopulos hükümeti ve Avrupa Konseyi hukuk servisi, Tüzüğün, GKRY ile AB arasında 2003 yılında akdedilen Katılım Antlaşması'na ek 10. Protokol uyarınca onaylanmasını savunuyor. Bahse konu, 10. Protokol uyarınca KKTC'nin AB nezdindeki hukuksal statüsü, 'Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkin kontrol uygulayamadığı (Kıbrıs Cumhuriyeti) bölgeleri' olarak tanımlanmıştı. Dolayısıyla Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün Topluluk hukukundaki dayanağı 10. Protokol olduğu taktirde Kıbrıslı Türklerin AB ile yapacakları ticaret GKRY'nin kontrolü altında gerçekleşecek. Bu şekilde Rumlar fiili egemenliklerini Ada'nın kuzeyine genişletme yönünde bir adım daha atmış olacak.

Komisyon ve Türk tarafı ise Doğrudan Ticaret Tüzüğü’nün Avrupa Topluluklarını Kuran Anlaşma’nın ‘Ortak Ticaret Politikası’na ilişkin hükümlerini düzenleyen 133. maddesi uyarınca onaylanmasını talep ediyor. Şayet Doğrudan Ticaret Tüzüğü, Topluluğun ithalat ve ihracata ilişkin tek taraflı tasarruflarında ve üçüncü ülkelerle yapılan ticaret anlaşmalarına hukuki temel oluşturan 133. madde uyarınca hazırlanırsa, Konsey’de nitelikli çoğunluk ilkesine göre onaylanacağı için GKRY’nin muhalefeti de aşılabilecek. Ayrıca, 133. madde ile tercihli ticaret rejimi tesis edilmesi KKTC için yaratılmış, emsali olmayan bir uygulama da değil. Topluluk gümrük alanına dâhil olmayan İspanya’nın Kuzey Afrika’daki toprakları Ceuta ve Melilla, İngiltere’nin İber Yarımadası’ndaki toprağı Cebelitarık ile AB’nin yaptığı ticaret de 133. Madde ile düzenleniyor. Benzer bir şekilde, Topluluk gümrük alanına dâhil olmayan Büsingen, Campione d’Italia ve Helgoland ile AB’nin ticari ilişkilerinde üçüncü ülke kuralları uygulanıyor. Tüm bu emsallere rağmen Rumların uluslararası tanınırlığı olan hukukçulardan aldığı menfi mütalaaların etkisiyle Avrupa Konseyi halen Doğrudan Ticaret Tüzüğü’nün Kurucu Anlaşma’nın 133. maddesi uyarınca onaylanmasına karşı çıkıyor.

Bugün geldiğimiz noktada, Doğrudan Ticaret Tüzüğü işi öylesine ironik bir hal aldı ki; Kıbrıslı Türklerin iktisadi kalkınmasını teşvik etmeyi amaçlayan bu özel düzenleme günün sonunda yine Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilebilir. İşin kötüsü, Almanya’dan sonra Portekiz ve Slovenya gibi Rum muhalefetini aşması mümkün olmayan üyelerin dönem başkanı olacağını düşünürsek Doğrudan Ticaret Tüzüğü için son şans Almanya. Fakat Almanya, KKTC temsilcilerinin tüm çabalarına karşın “Doğrudan Ticaret Tüzüğü’ne ilişkin siyasi pozisyon alamayacağız” diyerek Tüzüğü geçiremeyeceğinin, geçirse bile bizim savunduğunuz hukuki ve siyasi temelde geçiremeyeceğini duyuruyor. Doğrudan Ticaret Tüzüğü konusunda yarın AB Daimi Temsilciler Meclisi’nin alt komitesinde yapılacak toplantı sonrasında bir karar çıkabilir. Umarız toplantı arifesinde yapılacak protestolar AB’ye, Kıbrıslı Türklere verdiği sözleri hatırlatacaktır.

AB-Türkiye İlişkilerinde Kant’ın Adaletini Aramak İyi de...

Türkiye – AB ilişkilerinde ve AB’nin Kıbrıslı Türklere yönelik politikasında Kant’ın adaletini istemek en tabii hakkımız. Ama insanın aklına acaba ‘2004 yılında Rumlar harıl harıl 133. madde temelinde hazırlanan tüzüğe karşı yabancı hukukçulardan mütalaa alırken biz ne yapıyorduk?’ diye sormak geliyor. İhtisas konumuz olan şeytanın avukatlığına devam edersek... 2004 ve 2005’de Brüksel’de Doğrudan Ticaret Tüzüğü’nün Topluluk hukukundaki dayanağına ilişkin yapılan tartışmalara Türkiye ancak 2007’nin ortasında muttali olabildi. Umuyoruz ki; Doğrudan

Ticaret Tüzüğü'nün Konsey'e gönderilmesinin bu denli gecikmesinin ardında hükümetin Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin kaygıları yoktur.

Bu bilgi notu ve Salı günü açıklayacağımız politika notu, Temmuz seçimlerine yaklaştıkça konuşmalarının en can alıcı paragraflarını "Kıbrıs Türktür, Türk kalacak" hamasetine ayırmayı planlayan siyasilere ve siyasi adaylarına ithaf olunur.